

E. Jus Austriacum.

1. Bona uxoris praeter dotalia manent pleno jure uxori, ita ut ipsam administrationem marito conferre, sed ex ratione etiam retrahere possit.

2. Ex solo contractu statui potest bonorum communitas: qua facta, bona post mortem dividuntur.

894 III. In Anglia.

1. Ex anno 1870 (9. Aug.) uxor ea bona, quae industria separata acquisiverit (separata arte, mercatura), sine consensu viri pleno jure sua facere potest, ita ut et ususfructus et administratio ad eam solam pertineat.

2. Recentiori etiam jure 1. Januario 1883 mulier, quae nupserit, circa bona sua possidenda, acquirenda, administranda pleni juris manet, ut mulier innupta: quare quoad jus mariti videndum est, quatenus bona forte in contractu matrimoniali marito collata sint.

3. Jure ab antiquo vigente maritus uxorem, uxor maritum haeredem suorum bonorum scribere potest: (cf. Crollly *de just. et jure* vol. I. n. 484 sqq., vol. II. n. 66).

IV. Jus Gallicum ita disposuit possessionem uxoris, ut secundum triplex systema jura sibi servare possit.

1. Si de bonis suis conjuges nihil statuunt, aut si statuunt se legalem bonorum communionem inire, haec censentur communia: (v. § 1400 et seq.) 1) omnia bona mobilia, quae tempore matrimonii possident, aut postea acquirunt; 2) omnes fructus et redditus, qui utcumque tempore matrimonii percipiuntur; omnia immobilia, quae stante matrimonio acquiruntur. — Excluduntur autem ea immobilia, quae alteruter conjux die matrimonii possidebat, et ea, quae stante matrimonio haereditate vel donatione accipiet.

2. Conjuges non prohibentur, quominus bonorum communionem aut magis extendant, aut magis restringant.

3. Si conjuges et communionem bonorum se inire negant, et *jus dotale* se recipere *abnuunt*, haec observantur (§ 1529—1539: 1) si solummodo bonorum communionem simpliciter negant, omnium bonorum uxoris habebit maritus et administrationem et ususfructum, dominium autem manet uxori. 2) Si expresse declarant conjuges, se in bonis suis prorsus velle esse separatos: uxor bonorum suorum administrationem et omnem ususfructum retinet, nequit tamen immobilia alienare sine consensu mariti aut judicis. Ad onera matrimonialia concurrere debet aut secundum contractum cum marito factum, aut, si contractus deest, tertiam partem reddituum ad id impendere debet.

4. Si uxor *jus dotale recipit*: 1) dos aut expresse constituitur, aut ea bona, quae in contractu matrimoniali enumerantur neque expresse eximuntur, *pro dote* habentur; alia pro paraphernalibus. 2) De bonis paraphernalibus observa, quae n. 3. 2) mox dicta sunt. Bonorum dotalium maritus administrationem et ususfructum habet, in dominio autem uxoris directo remanent. 3) Bona dotalia immobilia ne consentiente quidem uxore alienari possunt praeter certos casus in lege declaratos (§ 1554 sqq.).

V. Secundum jura Americae Sept. 1. *dotalia* uxoris dicuntur tertia pars bonorum immobilium, quae maritus durante matrimonio possederit; quae igitur alienare in uxoris praedictum nequit nisi uxore a magistratu seorsim interrogata libere consentiente. Haec bona, marito ante uxorem defuncto, ad hanc transeunt; sed uxore mortua transmittuntur ad mariti haeredes.

2. *Paraphernalia* bona ea dicuntur, quae ad vestitum et ornamentum mulieris pertinent, quibus durante matrimonio usa est: haec post mariti mortem pleno jure pertinent ad uxorem.

3. *Communia* bona ea sunt, quae stante matrimonio a marito et uxore simul acquiruntur titulo emptionis aut donationis: haec ab utroque conjuge simul possidentur neque alter sine alterius consensu ea vendere potest.

895 Pro praxi confessarii. His omnibus inspectis, quaedam sunt, quae ubique pro uxore justa et legitima censentur:

1. Utcunque jura uxoris constituta sunt, jus saltem habet ad honestam sustentationem pro conditione sua. Nam si bona communia adsunt, haec etiam ad uxorem spectant; si dotem uxor attulit, ex sua parte ad onera matrimonii jam contulisse censetur, ita ut jus acquisiverit, ut vice versa a marito sibi provideatur; si nihil attulit, maritus juri suo cessisse censetur et gratuito alendae uxoris onus in se assumpsisse.

2. Ad congruam et convenientem sustentationem pro varia uxoris conditione pertinet praeter victum facultas: 1) largiendi parva munera; 2) faciendi consuetas eleemosynas; 3) impendendi quaedam ad honestam recreationem eaque omnia faciendi, quae a muliere similis conditionis omitti sine aliqua nota non possunt.

3. Etiam necessaria sustentatio secundum ipsius conditionem uxoris post mortem mariti superstiti debetur. Quare si ex dote aut aliunde nequit ea habere, quae ad parcam sustentationem pro sua conditione requiruntur, secundum jus naturale ex bonis mariti ea uxori debentur.

4. Quare uxor non laedit justitiam commutativam, si ea, quae n. 2. et 3. dicta sunt, sibi — etsi occulte — sumat; num vero contra debitam subjectionem et ordinem familiarem peccet, pendet a variis circumstantiis et causis, quas uxor fortasse habet ad actiones suas marito occultandas; atque ita accidere potest, ut si quando praevideat, deficiente prole et marito tenaciore existente, totam haereditatem, se neglecta, ad alios esse transituram, sibi clam nonnihil providere possit pro futuro tempore. Attamen haec in re, et etiam in aliis circumstantiis, quando uxor clam bona quaedam accipit et impendit, ab abusu et liberaliore uxoris agendi ratione cavendum est, vel etiam videndum, utrum lex uxori satis provideat, necne.

5. A fortiori uxor simpliciter non peccat, si subducit quaedam pro necessaria cura victus, vestitus etc., quando videt, se difficultatem passuram esse in explicanda necessitate viro, qui eam non intelligit; si marito prodigo, qui in damnum familiae bona dilapidat, bonorum partem occultat, sibi et familiae providens; si proprio Marte, marito non rogato, nonnulla sibi sumat, quae maritus rogatus facile concessurus sit — non enim in tanta dependentia constituta est, sed ut socia tractari debet; — si in defectu viri ex bonis communibus etiam aliquid notabilius expendit ad averendum imminens damnum a familia.

6. Si uxor ex priore matrimonio filios habet necessitate pressos, aut si parentes ope indigent, illis in gravi necessitate constitutis subvenire prorsus debet: at ex quibus bonis id fieri possit et debeat, sequentibus regulis explicari videtur:

1) Si habet bona libera, non potest sine mariti consensu ex aliis bonis donationes facere, nisi intra limites justae eleemosynae. 2) Si bona libera non habet, potest ex aliis bonis, sive communia sint sive non, necessitatibus subvenire, etsi consuetas eleemosynas superare debet; attamen tum, nisi viri consensus accedat, ab aliis eleemosynis faciendis ipsi abstinendum est. 3) Neque postea, marito defuncto, tenetur illas expensas earumve partem, si ipsa bona propria libera non habuit, computare in partem dotis recuperandae vel portionis bonorum communium recipiendae, nisi expensae illae *multum* excederint limites consuetarum eleemosynarum. Ratio ultimae clausulae est, quia extraordinarias expensas ex suis bonis vir non tenetur facere vel pati, si uxor ipsa bona habet, quorum sive dominium directum sive condominium apud eam mansit. Cf. Lugo disp. 16 n. 71 et 72.

897 7. Maritus vero, si mala administratione vel dissipatione damnum intulerit familiae et uxori, sitne ut injustitiae reus ad restitutionem erga uxorem obligatus, solvi debet ex hac quaestione, utrum sc. uxor ad ea bona jam habeat jus domini aut condomini, an tantum jus post divisionem factam certae partis eorum, quae restant, recipiendae. Quodsi hoc posterius jus solum habet, maritus ad restitutionem non tenetur: alias tenetur pro culpa commissa. — Vide Lacroix l. 3 p. 1 n. 1020, Gury-Baller. I. n. 556.

Neque de hoc dissidium est inter Doctores. Id unum est, in quo dissident, quod, quando communicio bonorum adest inter conjuges, non omnes eodem modo hanc bonorum communitatem extendunt. Aliqui omnia ea putant esse communia, quae alteruter conjugum lucratur, adeo ut maritus, si, quae labore et industria sua lucratus fuerit, potatione, lusibus, prodigalitate dissipaverit, pro rata ad restitutionem uxori faciendam teneri videatur; alii haec bona, saltem antequam in commune dominium a viro tradita sint, in viri dominio manere censent. Atque de his bonis Lacroix l. c. (a Gury perperam intelligitur) dicit, non esse consuetudinem, ut maritus restituat, qui quaedam dilapidaverit.

Cf. etiam Marres de justitia I. n. 69, ubi leges in Neerlandia vigentes exponit.

§ 3.

De dominio clericorum.

898 Clerici quoque in bona quaedam jus non ita plenum habent, ut pro libitu omnino de illis disponere possint. Quare recte iis adnumerantur, quorum bona vel jura secundum certas quasdam leges et regulas restringuntur.

A. Quae sint diversa clericorum bona.

Distinguuntur 1. Bona *patrimonialia*, i. e. ea, quae clericus possidet ex paterna haereditate; extenditur autem illa vox ad omnia ea, quae ex qualibet donatione aut causa profana possidet.

2. Bona *ecclesiastica*, i. e. ea, quae ex redditibus ecclesiastici beneficii percipit.

3. Bona *quasi-patrimonialia*, vel *quasi-ecclesiastica*, vel *casualia*. Triplex illud nomen eandem rem designat, sc. ea, quae, occasione sacrarum functionum percipit, ut stipendia Missarum et jura stolae, quae vocantur.

4. *Parcimonialia* bona, i. e. ea, quae clericus parcus vivendo ex ecclesiasticis bonis seposuit, quatenus ea licite consumere potuerat.

B. Jura clericorum in diversa bona.

I. Clericus, etsi alia bona habeat, ex bonis ecclesiasticis seu ex redditibus beneficii honestam sustentationem sumere potest, sed quae honestam sustentationem superant, in pauperes vel causas pias erogare tenetur: Trid. sess. 25 cap. 1 de ref. — Ben. XIV. de syn. dioec. l. 7. cap. 2.

II. Clericus perfectum dominium habet parcimonialium bonorum, ita ut de iis ad libitum disponere possit, siquidem non convenit, eum

propterea jure inaequali cum aliis uti, quod sibi et genio suo subtraheret: S. Alph. n. 491 cum communi sententia.

III. Bonorum casualium etiam perfectum dominium habet; sunt enim ex oblationibus et donationibus fidelium collecta, qui obligationem aliquam seu onus illis non imposuerunt. Vide etiam decl. S. Poenitent. 9. Aug. 1824.

IV. A fortiori clericus perfectum et liberum dominium bonorum patrimonialium habet, de iisque pro suo arbitrio disponere potest. Nulla enim lege ecclesiastica declaratur clericus domini incapax, neque ulla lege ad profitendam paupertatem adstringitur.

Declaratio et explicatio:

899

Explicatione aliqua indiget 1) quae sit honesta sustentatio, quibusque limitibus circumscribenda. A qua determinanda pendet tum, quid clerico liceat, tum quaenam bona pro parcimonialibus haberi possint. 2) Quo titulo seu qualis sit obligatio superflua in causas pias erogandi, ut intelligatur etiam ea obligatio, quae post malum usum bonorum ecclesiasticorum remaneat.

Ad *primam* quaest. affero, quae Laymann l. 4. tr. 2 cap. 3 n. 2 ad honestam sustentationem refert:

1. quae pertinent ad honestum victum ipsius beneficiati et ejus familiae seu famulorum, quos pro sui status convenientia habet;
2. ad exercendam hospitalitatem erga consanguineos et amicos;
3. ad exhibendas remunerationes pro acceptis beneficiis, non tamen prodigas;
4. ad alias convenientes quasdam et honestas relaxationes.

Quae omnia non eodem modo pro omnibus aestimari debent; sed qua mensura haec contineri debeant, ut maneatur intra limites *honestae* sustentationis, judicandum est: a) tum ex personae dignitate, b) ex reddituum amplitudine, c) ex beneficiati meritis et laboribus, quos utiliter doctrina, consilio, scripture pro Ecclesia impenderit: tametsi — addit Laymann — beneficiatis longe consultius et securius sit, hanc facultatem insumendorum reddituum restringere, quam laxare. Nos tamen hic, ait, quantum fieri potuit, laxavimus ad confessariorum instructionem, ne omnino damnent, si aliqua ratione excusare et absolvere possint.

Ad *secundam* quaestionem responsa diversa a diversis scriptoribus dantur. Imprimis conferri potest Ben. XIV. de syn. dioec. l. 7 cap. 2.

Sc. 1. Superflua ex redditibus ecclesiasticis pauperibus vel etiam piae causae erogandi *gravis* obligatio est: quamquam ex natura rei patet, parvam materiam amplio sumi debere, quam si agitur de determinanda materiae parvitate in furto. S. Alph. dicit n. 491, IV ad constituendum peccatum mortale requiri quantitatem „multo majorem“, quam in furto, vel „magnum excessum“ supra quantitatem in furto gravem.

2. Si cognati necessitate premuntur, hi merito inter pauperes, quibus bona superflua contribui possint, numerantur, atque ceteris paribus, iis prae aliis succurrendum est; imo non summa tantum paupertas, sed ipsa indigentia sufficit, ut iis subveniatur.

3. Utrum vero obligatio pauperibus seu piae causae superflua largiendi sit ex justitia, annon, acriter controversatur: quare practice non constat de *justitiae* obligatione, sed de obligatione *religionis* et *legis ecclesiasticae*¹.

¹ Videlicet antiquitus bona illa, quae fideles ecclesiae contulerant, triplici fini serviebant: necessitatibus ecclesiae et cultus divini, sustentationi Episcopi et cleri, pauperum indigentiae sublevandae. Quorum bonorum administrator Episcopus erat, qui singulis clericis ex communibus bonis sustentationem dabat.

Lapsu temporis omnium bonorum divisio facta est in quatuor partes, ita ut una pars Episcopo, altera clero, tertia usibus liturgicis et templo, quarta pauperibus destinaretur. Portio igitur clero assignata communis mansit sub Episcopi administratione, ita ut praeter sustentationem singuli clerici nihil reciperent.

Postea vero quum clericorum numerus cresceret atque necessitas esset, in pluribus locis a sede episcopali remotis stabili modo collocandi clericos, visum est portionem clericis communem denuo dividere atque singulis certam partem bonorum (immobilium) assignare, ex quibus sibi providerent; atque ita saeculo nono beneficiorum ecclesiasticorum institutio videtur esse perfecta (cf. Pruner *Theol. mor.* ed. 2. pag. 530, plura apud Thomassin. p. III. l. 3).

Ante hanc divisionem clericos non potuisse ex bonis ecclesiasticis sibi aliqua arrogare praeter sui sustentationem eosque secus justitiam laesisse, clarum est. Id insuper fateri debemus, ante omnem divisionem Episcopos ex justitia obligatos fuisse, ut bona ecclesiastica fideliter administrarent, et illi fini impenderent, cui ex voluntate offerentium et ex supremi Ecclesiae pastoris lege destinata erant.

Etiam nunc illam obligationem justitiae mansisse, superflua aliis finibus piis destinandi, multi Auctores contendunt. Ita plerique antiquiores — ut ait Ben. XIV. — et praeter eos Navarrus, Roncaglia, Laymann, Nat. Alex. etc. — his ducti rationibus: Constat fuisse mentem eorum, qui bona ecclesiastica primitus obtulerunt, ecclesiasticorum Superiorum, qui admiserunt seu receperunt, ut ea piis usibus deservirent, non vero luxui clericorum finibusque profanis. — Ecclesia enim bona illa etiam nunc in Trid. vocat „patrimonium Christi, patrimonium pauperum“; ergo clerici non possunt recipere jus illimitatum in illa bona, sed *jus ipsum* restringitur ad honestam sustentationem, quae una ex causis piis est; residua ad alias causas piis impendenda sunt. Insuper Ecclesia vocando bona illa „patrimonium pauperum etc.“ satis ostendit, se nolle clericos reddituum plenos dominos facere, sed administratores; administrator autem contra justitiam delinquit, si bona contra mentem domini (quae est hic Ecclesia) expendit.

Non minor est numerus eorum, maxime recentioris aetatis, qui *justitiae* obligationem negant (cf. Voit, I. 876. Q. IV.): inter quos S. Antoninus, Bañez, Dom. Soto, Covarruivas, Fagnani, Barbosa, Vasquez, Molina, Lessius, Lugo, Sporer, Mazzotta, Salm. etc. sic ratiocinantes: mentem offerentium fuisse vel esse quidem, ut in pios usus bona impendantur, at non eam esse quaestionem, sed hanc, num sc. 1) bona illa plene in dominium Ecclesiae transierint, et 2) num supremus bonorum ecclesiasticorum administrator potuerit facere et re ipsa fecerit clericos fructuum beneficii ecclesiastici veros dominos. Nam hoc facto, etsi postea menti eorum, qui bona primitus obtulerunt, et Ecclesiae, quae distribuit, non plene respondeatur; inde nondum fit, ut laedatur justitia. Si nimirum pauperi do eleemosynam ea mente, ut familiae suae succurrat, ipse vero eam expendit, ut genio suo indulgeat; ab illo paupere peccatur quidem, sed non peccatur contra justitiam. Ex eo igitur, quod *intentioni* dantis non satisfiat, concludi nequit, justitiam laedi. — Porro pleno jure bona illa transiisse in Ecclesiae dominium, a nemine videtur in dubium vocari, neque jure in dubium vocari potest, quum secus personas mere juridicas a privatis hominibus pleno jure creatas esse, dici necesse sit: quod juridice impossibile est. Administratorem ecclesiasticorum bonorum supremum *posse* certam summam etiam cum liberalitate pro Ecclesiae ministris constituere

Practice ergo haec concludenda esse arbitratur:

1. Quando clericus male impendit proventus beneficii ecclesiastici, non constat de obligatione restitutionis: quapropter illi non potest stricta ob-

secundum eorum conditionem et merita, plane dici debet, quum id deceat Ecclesiae principem et Ecclesiae splendorem: atque hoc ipso per summum Ecclesiae principem voluntati piorum fidelium, qui bona sua obtulerant, quantum jus strictum postulat, jam satisfactum esse, quando bona illa prudenti arbitrio clericis assignaverit. — Tota igitur quaestio, quae restat et in qua omnis causa vertitur, ea est, utrum re ipsa Ecclesia seu ejus supremum caput ita certa bona clericis assignaverit, ut eos faceret veros dominos fructuum beneficii simul cum obligatione (obedientiae et religionis) superflua pro piis causis erogandi, an clericos fecerit solos administratores. Porro *dominos* fructuum eos factos esse, patere satis videtur, siquidem nihil frequentius in lege canonica occurrit, quam sententia illa: „faciant fructus suos“, vel in poenam: „non faciant fructus suos.“ Quare quum ex una parte satis constet, clericos esse fructuum beneficii dominos, ex altera parte minime probetur, obligationem superflua in pias causas erogandi esse *ex justitia*: mitiora videntur esse amplectenda.

Et revera hunc sentiendi modum tot scriptorum probabilem esse, quis negaverit? Potest sane Summus Pontifex ex justa causa ecclesiastica bona clericis ita distribuere, ut nullum onus illis amplius imponat; nam juste et prudenter ea administrat, si, quae Ecclesiae data et ab Ecclesia accepta sunt, Ecclesiae usibus deservienda curavit. At vere Ecclesiae usui et ecclesiasticis finibus deserviunt seu deservierunt, eo quod ministris Ecclesiae justo titulo remunerationis etc. data sint: quare rigorosum jus, secundum quod intentioni fidelium offerentium satisfieri debeat, extinctum est, quum primum bona illa ecclesiastica pro beneficiis ecclesiasticis constituta eorumque fructus secundum assignationem ab Ecclesiae praesulibus factam a clericis propter officia praestita percepti sunt.

Remanet ergo illa sola obligatio, *quam Ecclesia imposuit*. At eam justitiae obligationem imposuisse, minime constat: 1) quia constanter dicit, clericos facere fructus beneficii *suos*: quod, nisi contrarium plane probetur, excludit obligationem *justitiae* eos ad certos fines arbitrio clerici non subjectos impendendi; 2) quia ipsi Trid. Conc. Patres ex schemate cap. 1 sess. 25 *de ref.* expunxerunt verba primitus concepta „quia ecclesiasticorum proventuum dispensatores tantum sunt“, ne inferrent praesudicium opinioni communi, quae teneat clericos verum dominium proventuum acquirere; at opinio, quae ad expendenda piis usibus superflua clericos *ex justitia* adstringit, in ea ipsa sententia nititur, quod clericis dispensatores tantum sint.

Neque in dubium vocari potest, quod Molina *de just. et jure* disp. 147 in hac re de potestate S. Pontificis quibusdam canonibus breviter docet:

1. Potest Papa ex justa causa concedere clericis, ut possint testari valide ad causas profanas; atque etiam, ut eorum haeredes bona accipiant ab intestato.

2. Haec concessio potest esse expressa, potest esse tacita vi consuetudinis toleratae.

3. Potest tamen Papa contraria lege ejusmodi consuetudinem revocare.

4. Si Papa sine justa causa concederet facultatem bona ecclesiastica (quae manserunt ecclesiastica) impendendi in usus profanos, illa dispositio invalida esset.

Quare si facultas dari potest, fructus bonorum ecclesiasticorum licite impendendi causis profanis, a fortiori facultas dari potest, ut illicitum quidem sit id agere, sed non contra justitiam. — Justam autem talis dispositionis causam adesse, vix aliquis negaverit, eamque in convenienti et abundanti honorario clericis assignando consistere. Quis enim neget, honestum et justum esse, clericos pro munere suo diverso tam bene congruum salarium accipere, quam eos, qui in civili aliquo munere publico constituti sunt.

Quod vero de facultate libere testandi dicitur, haec quidem nostrate jure communiter adest pro clericis, eamque a multis jam saeculis in Germania aliisque regio-